

SPIRITUL RĂZBOINIC AL GETO-DACILOR REFLECTAT DE IZVOARELE LITERARE

În cadrul semințiilor antichității europene, geto-dacii sunt cei care au reușit să se impună prin remarcabilele realizări în diferite domenii de activitate ei fiind "superiori aproape tuturor barbarilor și aproape egali cu grecii"¹, dar în special prin faptele de arme bine cunoscute.

Aceste fapte de arme, ajunse la noi prin intermediul unor fragmente din operele scriitorilor antici, reliefează faptul că neamul geto-dacilor a fost unul dintre cele mai războinice și mai agresive neamuri ale antichității. Spiritul războinic a fost una din trăsăturile caracteristice geto-dacilor sugerată de Lucian care ne spune că "ori de câte ori priveam la ținutul geților, nu-i vedeam pe geți decât luptând"². Pomponius Mela, în *Descrierea pământului*, povestind despre neamurile "barbare", precizează că "unii sunt sălbatici, și cu totul gata să înfrunte moartea, mai ales geții"³.

În descrierile vremii, geto-dacii apar de foarte multe ori menționați cu epitetul de "sălbatici" sau "cruzi". Astfel Salustius ne spune de "neamul sălbatic al geților"⁴, iar Ovidiu își deplânge soarta care la trimis în exil la Tomis în apropierea pământurilor geților unde "omorurile, măcelurile și războaiele sunt veșnice" și despre care

Psihologia modernă consideră că agresivitatea este o calitate a organismelor vii, care, pentru supraviețuire, adaptare, dezvoltare, deci ca o condiție a existenței vieții, constă în acțiunea acestora asupra mediului înconjurător în scopul apărării, căutării hranei și perpetuării speciei⁵.

Spiritul războinic al geto-dacilor, locuitori ai spațiului carpato-danubiano-pontic, s-a remarcat cu deosebire în istoriografia antică, atunci când au luptat împotriva expansiunii marilor imperii ale vremii, apărându-și teritoriile. Chiar prima apariție istoriografică a geților îi menționează luptând împotriva regelui persan Darius, rezistență categorisită de Herodot drept nehibzuită⁷. Nu va trece mult timp și geto-daci vor fi nevoiți să lupte din nou, de astă dată împotriva macedonienilor conduse de Alexandru cel Mare. După nici un sfert de veac, Lisimah, regele Traciei, va încerca în două războaie să-i înfrângă pe geți, nercușind însă⁸.

În sec.I î.H. un nou imperiu, cel roman, își face apariția pe malul sudic al Dunării, amenințând teritoriile geto-dace. Izvoarele literare menționează atacuri ale geto-dacilor, singuri ori în asociație cu alte seminții, asupra provinciilor romane. Atacau pentru a se apăra, strategie ce putea duce la înlăturarea pericolului iminent⁹. Agresivitatea și spiritul războinic al geto-dacilor, sunt evidente în toate izvoarele scrise păstrate, mai ales în fața planurilor de invadare a Daciei de către romani. Dion Chrysostomos, fiind în Dacia în anul 96 d.Hr., povestește că a "ajuns la niște oameni întreprinzători", care se pregăteau să răspundă cu aceeași "monedă" agresiunii romane. "acolo la ei, puteai să vezi peste tot săbii, paloșe, lănci, toate locurile fiind pline de cai, arme și oameni înarmați"¹⁰. Geto-dacii reacționează atacând Moesia și opunând o puternică rezistență în cele două războaie daco-romane.

Oamenii supuși agresiunii - mai cu seamă când domnește legea talionului -, din nevoia de a

---

¹ Iordanes, *Getica*, 40, în G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, Tipografia Bucovina, București, 1939, p.130.

² Lucian, *Icaromenip*, 16, în *IPIR*, p.613.

³ Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II, 2, 16, în *IPIR*, p.389.

⁴ Sallustius, *Fragmente din istorii*, IV, 18, în *IPIR*, p.183.

⁵ Ovidiu, *Tristele*, II, 7, 1-2, în *IPIR*, p.272.

⁶ Virgil-Tiberiu Dragomirescu, *Determinism și reactivitate umană*, Ed.Științifică, București, 1990, p.202.

⁷ Dumitru Berciu, Adina Berciu-Drăghicescu, *Războiul dintre geți și persi. 514 î.e.n.*, Ed. Militară, București, 1986.

⁸ I.H.Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*, Ed. Albatros, București, 1986, p.98.

⁹ *Ibidem*, p.101.

¹⁰ Dion Chrysostomos, *Discursuri*, XII, 19, în *IPIR*, p.449.

supraviețui, devin ei înșiși agresori, se obișnuiesc să prade, săucidă și să distrugă. Dar chiar și atunci când nu există un pericol iminent din afară, obișnuința își are ca obiect de satisfacție înlăuntrul său în zonele limitrofe. Astfel rivalitățile tribale, mentalitatea cultivată de aristocrația militară potrivit căreia dacă trăiești de pe urma războiului și a prădăciunilor faci un lucru cât se poate de bun¹¹, și care treptat a dus la permanentizarea stării de război, ceea ce înseamnă agravarea dezorganizării sociale și la slăbirea forței de apărare în eventualitatea unui atac din exterior¹².

Despre luptele dintre triburile geto-dace avem mărturia limpede a lui Dio Cassius care menționează pe cele purtate între Roles și Dapyx, regi geți din Dobrogea¹³. Luptele pentru hegemonie între triburile geto-dace nu au fost puține, însă izvoarele scrise nu povestesc despre ele. Faptul că aceste lupte au existat reiese din textul lui Strabon care spune că Burebista a ajuns "în fruntea neamului său într-o vreme când acesta era istovit de războaie dese". Burebista a ajuns "în fruntea neamului său" în urma desfășurării unor activități militare, căci este foarte probabil că nu toate formațiunile politice geto-dace au acceptat de bună voie sceptrul lui, fiind nevoie de acțiuni diplomatice și militare energice pentru pacificarea lor.

Războaiele de jaf au fost și ele caracteristice geto-dacilor țintele fiind regiunile limitrofe teritoriilor lor. Astfel, Ovidiu ne spune despre geți că sunt "aspri, sălbatici și mai cruzi decât orice popor din lume"¹⁴ și că "au căutătură războinică și gata în orice moment pentru harță și luptă, fiind mereu înarmați"¹⁵. Incursiunile de pradă nu au lipsit nici în vremea lui Burebista, cum ne spune Strabon că "a ajuns să fie temut și de romani" pentru că "trecea Istrul fără frică prădând Tracia până în Macedonia și Iliria"¹⁶.

Cercetările făcute de etnologul austriac Irenaus Eileesfeldt l-au dus la concluzia că războiul este un mijloc cu ajutorul căruia grupurile umane concurează pentru a obține bunuri indispensabile supraviețuirii¹⁷. Aceste bunuri erau produsele agricole, vânatul și creșterea animalelor și bogățiile subsolului, după cum și A.D. Xenopol spunea că "istoria unui popor este în mare parte determinată de natura în sânul căreia este așezată". Annaeus Florus ne spune că "dacii sunt nedespărțiți de munți"¹⁸, fapt ce ne îndreptățește să credem că geto-dacii nu au început vreun război din lipsă de vânat sau a bogățiilor subsolului. Cercetările arheologice au dovedit belșugul de unelte și obiecte de metal pe care îl aveau geto-dacii. Un exemplu elocvent fiind descoperirile de la *Sarmizegetusa Regia* unde cantitatea de metal descoperită arată că aici au funcționat cele mai mari ateliere de forjă din sud-estul european, în perioada Latène¹⁹.

Cauza pentru începerea unui război nu putea fi nici lipsa produselor agricole. Deși Pomponius Mela ne descrie ținutul geto-dacilor ca pe un "ținut ce nu are nici climă plăcută și nici sol bogat și cu excepția ținuturilor din apropierea mării, este neroditor, friguros și suportă destul de greu semănăturile; rareori îngăduie pământul să crească pe alocuri pomi fructiferi; mai ales o viță de vie, însă nici rodul ei nu se coace și nu se îndulcește, dacă cultivatorii nu-l ascund de frig sub frunze"²⁰, descoperirile arheologice îl contrazic, prin prezența uneltelor agricole, a chiupurilor de păstrare a cerealelor, a gropilor de provizie și a hambarelor.

¹¹ Herodot. *Istoria*. IV, 49. în *IPIR*, p.24.

¹² Stelian Stoica, *Ethosul geto-dacilor*. Ed.Universității, București. 1982, p.45.

¹³ Dio Cassius, *Istoria Romană*. LI, 26, 1, în *IPIR*, p.675.

¹⁴ Ovidiu, *Ponticele*, II, 3, 11 (trad. T.Naum).

¹⁵ Ovidiu, *Tristele*, V, 7, 17, 19-20, în *IPIR*, p.299.

¹⁶ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11, în *IPIR*, p.237.

¹⁷ Irenaus Eibl-Eibesfeld, *Agresivitatea umană*, Ed.Trei, București, 1995, p.107.

¹⁸ Annaeus Florus. *Războiul cu dacii*, II, 28, 18, în *IPIR*, p.525.

¹⁹ Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, Adriana Rusu, *Cetăți și așezări dacice în M-ții Orăștiei*, Ed.Sport-Turism, București, 1988, p.177.

²⁰ Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II, 2, 16, în *IPIR*, p.389.

Psihologii contemporani - reluând chiar idei antice - indică drept o altă sursă a comportamentului agresiv impresia de forță irezistibilă,²¹ ceea ce la geto-daci nu era numai o impresie fiind cea mai importantă forță politico-militară în spațiul cuprins între Carpați, Dunăre și Balcani²².

Un alt motiv care duce la începerea războaielor era voința conducătorului²³. Credința că conducătorii sau regii erau reprezentanții zeilor pe pământ, le dădea acestora puterea de a hotărî sau nu plecarea la război. Faptul că voința regelui era ascultată și îndeplinită este arătată de Strabon care scrie că ajungând în fruntea neamului său "getul Burebista, l-a înălțat atât de mult prin exerciții abținere de la vin și ascultare de porunci, încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte a populațiilor vecine"²⁴. Același lucru se poate observa și în întâmplarea descrisă de Trogus Pompeius, când Oroles și-a pedepsit oamenii pentru că luptaseră fără succes împotriva histrienilor "să doarmă cu capul unde trebuiau să fie picioarele și să facă soțiilor lor servicii care înainte acestea obișnuiau să le facă lor"²⁵.

Toate acțiunile războinice ale geto-dacilor pe lângă nevoile biologice, sociale și individuale au avut și un sprijin moral din partea credințelor și obiceiurilor.

Referitor la numele dacilor, o tradiție păstrată la Hesydrus ne informează că "daos" era numele frigidian al lupului. După Strabon, dacii se numără mai întâi "daoi", cuvânt pe care P. Kretschmer îl explicase prin rădăcina care însemna a apăsa, a strânge, a sugruma. Deci dacii se numeau ei înșiși mai demult "lupi" sau "cei care sunt asemeni lupilor", cei care seamănă cu lupii²⁶. Această credință s-a păstrat și în stindardul de luptă al geto-dacilor reprezentând un șarpe cu cap de lup.

Credințele și obiceiurile geto-dacilor nu numai că pretindeau o anumită atitudine față de războaie dar cereau și sacrificii umane. În acest sens, Pomponius Mela menționează că "unii sunt sălbatici și gata să înfrunte moartea, mai ales geții. Acest lucru se datorește credințelor lor deosebite; unii cred că sufletele celor care mor se vor întoarce pe pământ, iar alții socotesc că deși nu se vor mai întoarce, ele totuși nu se ating ci merg în locuri mai fericite alții cred că sufletele mor negreșit, însă că e mai bine așa decât să trăiască²⁷. Cel care ne relatează despre sacrificiile umane la geto-daci este Herodot, povestindu-ne că aceștia odată la cinci ani au obiceiul să trimită un sol la Zalmoxis, ca să-i aducă la cunoștință, de ce au nevoie. Cel pe care soarta l-a ales ca sol este trimis la Zalmoxis fiind aruncat în vârful a trei sulite²⁸.

Tot Herodot ne spune că geții "se știu face nemuritori" și ei cred că nu mor, iar cel ce dispare din lumea aceasta se duce la Zalmoxis. Această credință a fost propovăduită de Zalmoxis oaspeților săi pe care îi învață că nici ei și nici urmașii lor nu vor muri, ci vor merge într-un loc unde vor trăi veșnic și "vor avea parte de toate bunătățile"²⁹.

Majoritatea istoricilor sunt de acord că moartea pentru daci nu înseamnă nenorocire. Acestora li se alătură și filosoful Lucian Blaga, care dincolo de particularitățile viziunii sale filosofice asupra postexistenței Zalmoxiene, în principiu este de acord că "getul nu se ferește să cadă în luptă deoarece pe calea aceasta el speră să obțină nemurirea dubletului său corporal"³⁰.

După teoria lansată de Gustav de Bon cu privire la sentimentul religios, putem spune că Zalmoxis fondatorul credinței în nemurire a geto-dacilor, a știut să impună acestora sentimente de fanatism religios, care i-au făcut pe geto-daci să-și găsească fericirea în adorare, împingându-i să-și sacrifice viața

²¹ Gustav de Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Științifică, București, 1991, p.92.

²² Alexandru Vulpe, Mihai Zahariade, *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, Ed. Militară, București, 1987.

²³ Gustav de Bon, *op.cit.*, p.72.

²⁴ Strabon, *Geografia*,

²⁵ Pompeius Trogus, *Istoria lui Filip*, XXXII, 3, 16, în *IPIR*, p.359.

²⁶ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1980, p.22.

²⁷ Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II, 2, 18, în *IPIR*, p.389.

²⁸ Herodot, *Istoria*, IV, 94, în *IPIR*, p.49.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Stelian Stoica, *op.cit.*, p.53.

pentru el³¹. Această adorare a lui Zalmoxis de către geto-daci reiese din scrierile lui Iulian Apostatul, care îl pune pe Traian să spună că "neamul geților care au fost mai războinici decât oricare din oamenii care au trăit cândva - și aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor, dar și pentru că îi convinsese să fie astfel slăvitul lor Zalmoxis³².

După un alt obicei al geto-dacilor descris de gramaticul Servius că "dacii atunci când pornesc la război au obiceiul să nu se apuce de treabă înainte de a bea cu gura din Istru o anumită cantitate de apă ca pe un vin sacru și înainte de a jura că nu se vor mai întoarce la lăcașurile părintești decât după ce vor ucide pe dușman"³³ ne putem închipui atitudinea pe care o adoptau luptătorii geto-daci în timpul războaielor.

Deși puține, datele despre obiceiurile și credințele geto-dacilor, ajunse la noi prin intermediul scriitorilor antici, totuși putem spune că acestea au avut un rol important în motivarea din acest punct de vedere a spiritului războinic cât și a atitudinilor adoptate de geto-daci în timpul războaielor.

Dintotdeauna și în orice loc, morala religioasă izvorăște din situații social-istorice, este un reflex al vieții concrete din societate. De altfel, chiar ideile, reprezentările și cultul religios sunt generate de condițiile de existență ale oamenilor, de relațiile lor reciproce și de nivelul atins în domeniul cunoașterii. Născocirile religioase sunt un efect al ineficienței practicii umane și al inegalității. Din aceeași sursă provine și morala religioasă. Putem deci considera că atât concepția cât și morala religioasă au o sursă comună: situația materială și social-istorică a oamenilor³⁴.

În concluzie putem considera spiritul războinic și agresivitatea geto-dacilor ca fiind o necesitate, determinată de lupta de apărare dusă împotriva diferitelor neamuri ale timpului, de obiceiuri și credințe și de condițiile climatice și teritoriale. Konrad Lorenz spunea că "agresivitatea este un instinct ca oricare altul și în condiții naturale contribuie ca toate celelalte la conservarea vieții și a speciei"³⁵.

Geto-dacii sunt cunoscuți și prin acest spirit războinic, ca de altfel întreg neamul tracilor din care fac parte din acest punct de vedere, ei asemănându-se cu alte neamuri din Europa Centrală, ca de pildă sciții, marcomanii, germanii (sub diferitele lor nume).

DORIN SECULA
Universitatea de Vest
Timișoara

DER KRIEGERISCHE GEIST DER GETO-DAKEN, WIDERSPIEGELT IN DEN SCHRIFTEN DER ANTIKE

ZUSAMMENFASSUNG

Unter den europäischen Völkern der Antike haben sich die Geto-Daken durch außerordentliche Fortschritte in den verschiedenen Bereichen hervorgehoben. Sie waren fast allen Barbaren überlegen, und fast den Griechen gleich, aber besonders durch ihre Kämpfe haben sie sich diese in der Geschichte bekannt gemacht.

Die moderne Psychologie meint, daß die Aggressivität eine Eigenschaft der Lebewesen ist, die für Überleben, Anpassen und Entwicklung verantwortlich ist; also eine Bedingung der Existenz des Menschen auf der Welt zum Zweck der Verteidigung und der Nahrungssuche.

Der kriegerische Geist der Geto-Daken, der Bewohner des Gebietes zwischen der Donau, den Karpaten und des Schwarzen Meeres wurde am meisten in der antiken Geschichte hervorgehoben, als sie gegen die großen Reiche der Zeit kämpften, um ihre Territorien zu verteidigen.

³¹ Gustav de Bon, *op.cit.*, p.47.

³² I. II. Crișan, *op.cit.*, p.104.

³³ Comentariile gramaticului Servius, (*Georg*), II, 497, în *IPIR*, p.207.

³⁴ *Știință religie, societate*, Ed. Politică, București, 1971, p.245.

³⁵ Iteanus Eibl-Eibesfeldt, *op.cit.*, p.248.

Aber der kriegerische Geist der Geto-Daken wurde nicht nur durch die Verteidigungskriege, sondern auch durch ihre Plünderungs- und Eroberungskriege bewiesen.

Es ist wahrscheinlich, daß das Fehlen der Agrarprodukte und der Tiere, oder das Fehlen der Rohstoffe, die für die Werkzeuge und für den Schmuck nötig waren, nicht zu einem Krieg geführt hätten, da die archäologischen Ausgrabungen deren Reichtum beweisen. Also kann der kriegerische Geist der Geto-Daken durch den Anschein unbeugsamer Kraft und den Willen der Anführer begründet werden. Doch alle kriegerischen Aktionen der Geto-Daken hatten eine sehr wichtige Unterstützung in dem Glauben und in der Tradition.